

اشاره:

پنجاه و پنج کشور عضو سازمان کنفرانس اسلامی با جمعیتی بالغ بر یک میلیارد و دویست میلیون نفر بخش قابل توجهی از منابع طبیعی به ویژه منابع انرژی را در اختیار دارند. نیروی انسانی، سرزمین‌های با استعداد‌های طبیعی و توانمندی‌های لازم برای توسعه زیربنایی و ... امکانات ضروری برای یافتن اقتصادی قوی را در اختیار آنها قرار داده است.

با وجود رشد و توسعه اقتصادی شماری از کشورهای عضو سازمان در سال‌های اخیر، هنوز وضعیت اقتصادی برخی دیگر از کشورهای عضو نه تنها مساعد نیست، بلکه گاه تأسف‌آور می‌باشد.

افزایش همکاری‌های اقتصادی کشورهای عضو سازمان در رشد و توسعه پایدار آنها می‌تواند تأثیر بسزایی داشته باشد.

در این مقاله به بررسی وضعیت تجارت خارجی و تجارت فی‌مابین کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی می‌پردازیم.

تجارت خارجی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی

اتحادیه کشورهای جنوب شرقی آسیا)، اوپک (سازمان کشورهای صادرکننده نفت) و... نقش فعالی ایفا کرده‌اند. با این حال وضعیت اقتصادی شماری از کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی نگران‌کننده است.

○ ارزش صادرات کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۹۶ در مجموع به ۳۷۷/۷ میلیارد دلار و مجموع ارزش واردات آنها به ۳۸۷/۸ میلیارد دلار بالغ شد.

با وجود جمعیت و امکانات بالقوه اقتصادی وسیع در کشورهای دسلمان و تلاش‌هایی که در سال‌های اخیر انجام شده، تا رسیدن به حد مطلوب، راه درازی در پیش است. بررسی وضعیت اقتصادی و منابع کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی نشان می‌دهد که این گروه از کشورهای توانمندی‌های بالقوه وسیعی برای دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی پایدار برخوردار می‌باشند.

تقریباً ۷۴ درصد ذخایر شناخته شده نفت جهان و حدود ۵۰ درصد ذخایر اثبات شده گاز طبیعی دنیا به کشورهای اسلامی اختصاص دارد. حجم ذخایر اثبات شده نفت خام این کشورها بیش از ۷۲۵ میلیارد بشکه می‌باشد.

سهم قابل توجه این کشورها در تولید و صادرات شماری از محصولات کشاورزی مانند پنبه، برنج، حبوبات، میوه‌ها و نیز مواد معدنی و سنگ‌های باارزش و فلزات، درخور توجه می‌باشد. لذا ضرورت دارد راه‌های گسترش همکاری‌های اقتصادی میان ملل مسلمان به دقت بررسی و برنامه‌ریزی شود.

در این گزارش سعی می‌شود به بررسی آماری مبادلات تجاری کشورهای اسلامی و امکانات اقتصادی و دورنمای توسعه مناسبات کشورهای مسلمان پرداخته شود.

ارزیابی مبادلات تجاری کشورهای اسلامی

مجموع ارزش صادرات کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۹۶ میلادی (۱۲ دی ۷۵ تا ۱۰ دی ۷۶) به ۳۷۷/۷ میلیارد دلار و مجموع ارزش واردات آنها به ۳۸۷/۸ میلیارد دلار بالغ شد.

براساس آمار منتشره از سوی مؤسسه مطالعات و

ضرورت تقویت همکاری‌های اقتصادی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی

افزایش همکاری کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی (OIC) به ویژه در زمینه اقتصادی از اهداف پیش‌بینی شده در اساسنامه این سازمان است و به همین جهت یکی از کمیته‌های اصلی چهارگانه این سازمان با عنوان «کمیته همکاری‌های اقتصادی و تجاری» (کومسک) تأسیس شده است.

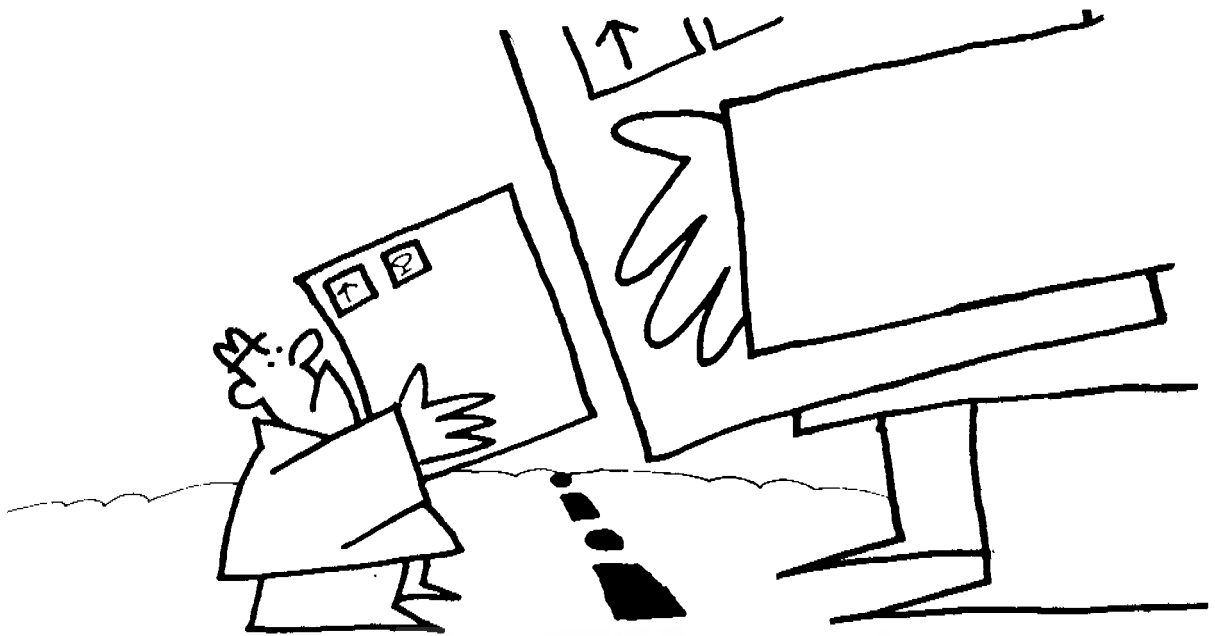
براساس آمارهای ارائه شده در اجلاس اخیر کمیته همکاری‌های اقتصادی و تجاری، در حال حاضر حدود ۱۰ درصد تجارت خارجی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی، در بین اعضا انجام می‌شود. در حالی که کارشناسان بر این عقیده هستند که این میزان دست‌کم باید به ۲۰ درصد برسد.

حساسیت همکاری‌های اقتصادی میان اعضای سازمان از آنجا نشأت می‌گیرد که در جهان امروز بدون استقلال اقتصادی و ناوابستگی به جهان سلطه‌جوی غرب، امکان دستیابی به استقلال حقیقی در زمینه سیاسی و حاکمیت واقعی ملل اسلامی، ضعیف است.

اقتصاد در جهان امروز یک اصل حاکم و پذیرفته شده می‌باشد که در بسیاری موارد جهت‌گیری‌های سیاسی را نیز تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. اگرچه اقتصاد، زیربنا و محور تمامی ابعاد زندگی انسان‌ها نمی‌باشد، اما به‌طور قطع و یقین نقش تعیین‌کننده‌ای در رفع معضلات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی کشورهای اسلامی دارد.

○ اقتصاد کشورهای اسلامی به شدت به صادرات مواد خام و محصولات کشاورزی مانند پنبه و تولیدات نساجی پنبه‌ای، احشام و گوشت، ماهی، میوه‌ها و دانه‌های روغنی وابسته است.

وضعیت اقتصادی کشورهای اسلامی در چند دهه اخیر به لحاظ افزایش درآمدهای نفتی کشورهای نفت‌خیز اسلامی، بهبود یافته است. با وجود آنکه بسیاری از کشورهای اسلامی در سال‌های اخیر اقدامات گسترده‌ای برای همکاری‌های علمی در زمینه اقتصادی انجام داده‌اند و حتی در سازمان‌های منطقه‌ای مانند اکو (سازمان همکاری اقتصادی)، آسه‌آن

صادر شده است. در همین حال میانگین مبادلات تجاری کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی با جامعه اروپا، بالاتر از ژاپن و آمریکا در سال ۱۹۹۶ بوده است.

براساس این گزارش، در میان کشورهای اسلامی، بنگلادش، کومور و گابن بیش از ۳۰ درصد کالاهای صادراتی‌شان به آمریکا ارسال شده است. همچنین یازده کشور عضو سازمان شامل الجزایر، بنگلادش، کومور، مصر، لیبی، موریتانی، تونس، اوگاندا و امارات متحده عربی توانستند ۸۰ درصد ارزش صادرات خود را از صدور کالا به جامعه اروپا به دست آورند.

در همین حال پنج کشور عضو سازمان کنفرانس اسلامی شامل کامرون، گابن، ترکمنستان، اوگاندا و امارات متحده عربی بیش از ۸۰ درصد نیازهای وارداتی خود را از کشورهای صنعتی تأمین کردند.

در همین حال کشورهای جمهوری آذربایجان، بحرین، جیبوتی و قرقیزستان کمترین صادرات به کشورهای صنعتی (۱۰ درصد یا کمتر) را داشتند.

در حالی که سهم صادرات مالدیو و سومالی نیز به کشورهای صنعتی بسیار اندک بود، واردات آنها از کشورهای پیشرفته به ترتیب ۱۴ و ۱۱ درصد کل وارداتشان بالغ شد. جدول ذیل مناسبات تجاری کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۹۶ را نشان می‌دهد.

تحقیقات تجاری، اگرچه تراز تجاری جمیع کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی، بیش از ۱۰ میلیارد دلار کسری داشت، اما ۲۳ کشور از اعضای سازمان در سال ۱۹۹۶ میلادی، از مزاد تراز تجاری در مبادلات بازرگانی‌شان با کشورهای صنعتی عضو جامعه اروپا، ژاپن و آمریکا برخوردار بودند.

در همین سال، میانگین سهم تجارت خارجی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی با کشورهای عمده صنعتی جهان (جامعه اروپا، ژاپن و آمریکا) به ۵۰ درصد کل تجارت خارجی آنها رسید. میانگین صادرات این کشورها به جهان توسعه‌یافته به ۵۲ درصد کل صادراتشان و میانگین واردات آنها از کشورهای عمده صنعتی به ۵۶ درصد کل واردات آنها بالغ شد.

○ ارزش مبادلات تجاری کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی با دنیای خارج در سال ۱۹۹۶ به ۷۶۵ میلیارد دلار رسید که بیش از ۷ درصد ارزش تجارت جهانی را شامل شد.

بر اساس محاسبات به عمل آمده، ۲۱ کشور از اعضای سازمان کنفرانس اسلامی کمتر از ۵۰ درصد ارزش صادرات آنها، کالاهایی بوده که به کشورهای عمده صنعتی جهان

نام کشور	صادرات میلیون دلار	واردات میلیون دلار	حجم مبادلات تجاری میلیون دلار	سهم صادرات در مبادلات جهانی (درصد)	سهم واردات در مبادلات جهانی (درصد)
افغانستان	۱۲۵	۴۹۶	۶۲۱	۰	۰/۰۱
الجزایر	۱۲۲۲۵	۸۵۱۵	۲۰۷۷۰	۰/۲۳	۰/۱۶
آذربایجان	۶۳۰	۱۲۸۹	۱۹۱۹	۰/۰۱	۰/۰۲
بحرین	۱۴۲۲۹	۴۴۵۱	۱۸۶۸۰	۰/۲۷	۰/۰۸
بنگلادش	۳۳۵۰	۷۰۷۴	۱۰۴۲۴	۰/۰۶	۰/۱۳
بنین	۲۶۳	۸۶۱	۱۱۲۴	۰	۰/۰۲
برونئی	۲۳۲۹	۴۶۸۹	۷۰۱۸	۰/۰۴	۰/۰۹
بورکینافاسو	۱۹۴	۷۸۳	۹۷۷	۰	۰/۰۱
کامرون	۲۲۲۲	۱۲۰۷	۳۴۲۹	۰/۰۴	۰/۰۲
چاد	۱۲۴	۲۱۶	۳۴۰	۰	۰
کومور	۱۴	۱۶۸	۱۸۲	۰	۰
جیبوتی	۱۳۴	۳۷۴	۵۰۸	۰	۰/۰۱
مصر	۵۲۳۹	۱۹۵۱۳	۲۴۵۱۳	۰/۱۰	۰/۳۶
کابن	۲۸۵۰	۹۷۸	۳۸۲۸	۰/۰۵	۰/۰۲
کامبیا	۲۲	۲۷۲	۲۹۴	۰	۰/۰۱
کینه	۷۸۸	۸۲۶	۱۶۱۴	۰/۰۱	۰/۰۲
کینه بیسائو	۸۵	۱۰۶	۱۹۱	۰	۰
اندونزی	۴۸۰۵۹	۴۲۹۴۵	۹۱۰۰۴	۰/۹۱	۰/۸۰
چ.ا. ایران	۲۱۸۶۲	۱۳۷۸۲	۳۵۶۴۶	۰/۴۲	۰/۲۶
عراق	۱۵	۲۲۷	۲۴۲	۰	۰
اردن	۱۵۰۱	۴۰۴۱	۵۵۴۲	۰/۰۳	۰/۰۷
قزاقستان	۶۲۳۰	۴۲۶۱	۱۰۴۹۱	۰/۱۲	۰/۰۸
کویت	۱۰۰۸۴۶	۷۶۷۸	۱۸۵۲۴	۰/۲۱	۰/۱۴
قرقیزستان	۴۹۴	۷۹۵	۱۲۸۹	۰/۰۱	۰/۰۱
لبنان	۱۱۵۳	۷۵۶۰	۸۷۱۳	۰/۰۲	۰/۱۴
لیبی	۱۰۰۰۳۳	۵۱۳۷	۱۵۱۷۰	۰/۱۹	۰/۱۰
مالزی	۷۸۲۴۶	۷۷۷۹۷	۱۵۶۰۴۳	۱/۴۹	۱/۴۴
مالدیو	۱۲۹	۴۲۲	۵۵۱	۰	۰/۰۱
مالی	۲۸۰	۱۱۴۳	۱۴۲۳	۰/۰۱	۰/۰۲
موریتانی	۵۷۳	۶۳۶	۱۲۰۹	۰/۰۱	۰/۰۱
مراکش	۶۹۷۳	۱۰۰۰۰۶	۱۶۹۷۹	۰/۱۳	۰/۱۹
موزامبیک	۲۴۰	۱۴۲۳	۱۶۹۳	۰	۰/۰۳
نیجر	۸۵	۵۶۶	۶۵۱	۰	۰/۰۱
نیجریه	۱۴۸۴۶	۶۵۹۰	۲۱۴۲۶	۰/۲۸	۰/۱۲
عمان	۶۳۹۸	۴۶۹۶	۱۱۰۹۴	۰/۱۲	۰/۰۹

نام کشور	صادرات میلیون دلار	واردات میلیون دلار	حجم مبادلات تجاری میلیون دلار	سهم صادرات در مبادلات جهانی (درصد)	سهم واردات در مبادلات جهانی (درصد)
پاکستان	۹۲۹۹	۱۲۱۵۰	۲۱۴۴۹	۰/۱۸	۰/۲۲
قطر	۴۴۶۷	۲۸۳۸	۷۳۰۵	۰/۰۸	۰/۰۵
عربستان سعودی	۵۸۳۰۰	۳۶۴۲۹	۹۴۷۲۹	۱/۱۱	۰/۶۷
سنگال	۸۰۶	۱۶۷۵	۲۴۸۱	۰/۰۲	۰/۰۳
سیرالئون	۲۰۲	۳۴۹	۵۵۳	۰	۰/۰۱
سومالی	۱۷۹	۲۷۴	۴۵۳	۰	۰/۰۱
سودان	۲۷۴	۱۴۱۸	۱۸۹۲	۰/۰۱	۰/۰۳
سوریه	۴۰۷۹	۶۵۰۶	۱۰۵۸۵	۰/۰۸	۰/۱۲
تاجیکستان	۷۷۰	۶۶۸	۱۴۳۸	۰/۰۱	۰/۰۱
تونس	۵۵۱۹	۷۷۴۹	۱۳۲۶۸	۰/۱۰	۰/۱۴
ترکیه	۲۱۳۹۶	۴۱۵۹۶	۶۲۹۹۲	۰/۴۱	۰/۷۷
ترکمنستان	۱۶۹۳	۱۳۱۳	۳۰۰۶	۰/۰۳	۰/۰۲
اوگاندا	۵۵۹	۷۳۹	۱۲۹۸	۰/۰۱	۰/۰۱
امارات متحده عربی	۱۲۶۰۰	۲۹۰۸۸	۴۱۶۸۸	۰/۲۴	۰/۵۴
یمن	۴۵۳۸	۳۴۴۳	۷۹۸۱	۰/۰۹	۰/۰۶
کل کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی	۳۷۷۶۸۹	۳۸۷۷۹۰	۷۶۵۲۷۹	۷/۱۷	۷/۱۸

منبع: صندوق بین‌المللی پول - ۱۹۹۷

سهم کشورهای اسلامی در تجارت جهانی

می‌دهد که اقتصاد کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی به شدت به صادرات مواد خام و محصولات کشاورزی وابسته است.

صادرات این کشورها به ویژه به برخی اقلام معدنی، پنبه و تولیدات نساجی پنبه‌ای، احشام و گوشت، ماهی، میوه‌ها و دانه‌های روغنی محدود می‌شود.

بررسی ترکیب صادرات کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۹۶ نشان می‌دهد که بیش از نیمی از کشورهای مورد بحث از صادرکنندگان مواد سوختی می‌باشند که از وضعیت اقتصادی متوسطی برخوردار هستند. بررسی وضعیت صادرات کشورهای عضو سازمان در ۱۵ سال گذشته این نتایج را نشان می‌دهد:

- شمار اعضای سازمان کنفرانس اسلامی که موفق شدند وابستگی اقتصاد خود را به حدود یک یا دو قلم کالا کاهش دهند، عبارتند از: ترکیه، مصر، اندونزی، مراکش، سوریه،

بنابراین آمارهای ارائه شده از سوی صندوق بین‌المللی پول در سال ۱۹۹۷ میلادی، ارزش کل مبادلات تجاری کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۹۶ میلادی به ۷۶۵ میلیارد دلار رسید. سهم این کشورها در مبادلات تجاری دنیا در این سال به بیش از ۷ درصد بالغ شد.

میان کشورهای عضو این سازمان، مالزی و عربستان سعودی سهمی بیش از یک درصد در صادرات جهانی داشتند. اکثر کشورهای عضو سازمان، سهم صادراتشان در صادرات جهانی در سال ۱۹۹۶ بین ۰/۰۲ تا ۰/۹۱ درصد بوده است.

چنانچه کشورهای صادرکننده نفت را از محاسبات خارج نماییم، مراکش، پاکستان و ترکیه بیشترین سهم تجاری در میان گروه کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی را داشته‌اند.

آمارهای منتشره از سوی صندوق بین‌المللی پول نشان

بیش از ۳۳/۷ درصد واردات کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۹۶ از اتحادیه اروپا تأمین شد و به این ترتیب اتحادیه اروپا عمده‌ترین صادرکننده کالا به کشورهای مذکور در میان کشورهای صنعتی بود.

در همین حال آمریکا، جامعه اروپا و ژاپن در مجموع ۲۱۶/۳ میلیارد دلار کالا به کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی صادر کردند. سهم ژاپن در صدور کالا به این کشورها ۱۹/۴ درصد و سهم آمریکا ۲۰/۲ درصد بود.

آمارهای مربوط به سال ۱۹۹۳ حاکی از آن است که در این سال ۵۹/۷ درصد واردات کشورهای اسلامی از جامعه اروپا، آمریکا و ژاپن تأمین شد. بنابراین آمارهای سال ۱۹۹۶ حاکی از کاهش سهم آمریکا، ژاپن و جامعه اروپا در واردات کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی است.

تجارت میان اعضای سازمان کنفرانس اسلامی

مقایسه مبادلات تجاری میان کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۹۶ با سال ۱۹۹۰ نتایج خوبی را نشان نمی‌دهد. زیرا که واردات کشورهای عضو سازمان از یکدیگر از ۱۱/۶ درصد کل واردات کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۹۰ به ۱۰/۷ درصد در سال ۱۹۹۶ کاهش یافته است. به عبارت دیگر سهم مبادلات تجاری اعضای سازمان با یکدیگر در مجموع مبادلات تجاری خارجی آنها تنزل یافته است. البته باید به این نکته نیز توجه داشت که در آمار واردات کشورهای اسلامی از یکدیگر در سال ۱۹۹۰، کشورهای آسیای میانه عضو سازمان وجود نداشتند.

بررسی عملکرد آماری تجارت میان کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی نشان می‌دهد که ترکیه، امارات متحده عربی، پاکستان، عربستان سعودی، اندونزی، جمهوری اسلامی ایران و بحرین با مجموع واردات ۲۲/۸ میلیارد دلار کالا از کشورهای عضو سازمان تقریباً ۶۱ درصد مبادلات تجاری فی‌مابین کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی را به خود اختصاص دادند.

در همین حال در سال ۱۹۹۶ کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی سهم بیشتری در مجموع واردات عراق، بحرین، سودان، جمهوری آذربایجان، مالدیو، سومالی، پاکستان و چاد نسبت به سایر اعضای سازمان داشتند. ارزش خالص واردات و نیز سهم واردات بحرین و پاکستان

گامبیا، چاد. آنها در بین سال‌های ۱۹۷۵ تا پایان ۱۹۹۱ این توفیق را به دست آوردند.

در همین دوره زمانی، برخی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی توفیق کمتری در ایجاد تحولات اقتصادی مناسب در ساختار اقتصادی‌شان به دست آورده‌اند. این کشورها همچنان صادرکننده یک یا دو قلم کالا بوده‌اند و ۸۰ تا ۹۹ درصد صادرات آنها از همان اقلام تشکیل می‌شود. این کشورها عبارتند از: عربستان سعودی، عراق، ایران، کامرون، گینه، موریتانی، لیبی، نیجریه، عمان، اوگاندا و یمن.

در همین دوران برخی کشورهای عضو سازمان همچنان به صادرات برخی اقلام در سبب کالاهای صادراتی خود ادامه دادند. کشورهای لبنان، افغانستان، موزامبیک، جیبوتی، کومور و بورکینافاسو در این ردیف قرار داشتند.

واردات کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی

در سال ۱۹۹۶، مجموع ارزش واردات کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی به ۳۸۷/۸ میلیارد دلار بالغ شد. ۵۶ درصد ارزش واردات کشورهای عضو سازمان در سال ۱۹۹۶ از ورود کالاها از کشورهای عضو جامعه اروپا، ژاپن و آمریکا تأمین شد. این کشورها در واقع عمده‌ترین منابع تأمین نیازهای وارداتی کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی بودند.

بزرگ‌ترین واردکننده کالا در میان کشورهای عضو سازمان در سال ۱۹۹۶ مالزی با واردات ۷۷/۸ میلیارد دلار کالا و کوچک‌ترین واردکننده، گینه بیسائو با ۱۰۶ میلیون دلار واردات کالا بودند.

واردات ۹ کشور مصر، اندونزی، ایران، مالزی، مراکش، پاکستان، عربستان سعودی، ترکیه و امارات متحده عربی در مجموع ۷۲ درصد واردات کل کشورهای اسلامی در سال ۱۹۹۶ را تشکیل داد.

بیست و پنج کشور عضو سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۹۶ بیش از نیمی از وارداتشان را از ژاپن، آمریکا و جامعه اروپا تأمین نمودند. همچنین ۲۴ کشور عضو سازمان کمتر از نیمی از وارداتشان را از ژاپن، آمریکا و جامعه اروپا تأمین کرده‌اند.

با این وجود، کشورهای الجزایر، کامرون، گابن و تونس با واردات بیش از سه چهارم کالاهای موردنیازشان از کشورهای صنعتی، بالاترین وابستگی را به این کشورها داشتند.

می‌باشد. در واقع عربستان سعودی عمده‌ترین صادرکننده نفت به دیگر کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی و مالزی عمده‌ترین عرضه‌کننده کالاهای صنعتی به این کشورها بوده است.

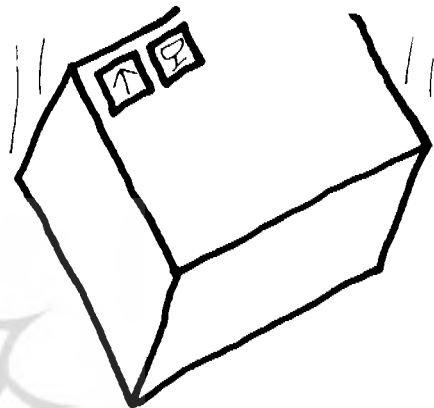
بر اساس این گزارش، ارزش واردات کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی از یکدیگر از ۲۵/۵ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۰ با ۵۶ درصد رشد به ۴۰ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۶ رسید. هر چند که سهم این واردات در مجموع واردات کشورهای مورد بحث از بازارهای جهانی طی این دوره زمانی از ۱۱/۶ به ۱۰/۲ درصد کاهش داشته است. علت بروز این امر، آن است که بسا وجود رشد ۷۶ درصدی، مجموع واردات کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۹۶ نسبت به سال ۱۹۹۰، رشد مبادلات تجاری میان اعضا در همین دوره فقط ۵۰ درصد بوده است.

در همین حال مقایسه ارقام واردات کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۹۶ نسبت به سال ۱۹۹۰ نشان می‌دهد که واردات کشورهای عضو سازمان از یکدیگر به استثنای پنج کشور آسیای میانه از رشد برخوردار بوده است و فقط کشورهای بنین، کامرون، گینه بیسائو، عراق، مالی، موزامبیک، سنگال و سیرالئون در سال ۱۹۹۶، کالاهای کمتری نسبت به سال ۱۹۹۰ از کشورهای عضو سازمان وارد نمودند. در مقابل میزان واردات کشورهای امارات متحده عربی، پاکستان، عربستان سعودی، اندونزی، مصر، ترکیه، عمان، سوریه، جمهوری اسلامی ایران و مالزی طی دوره مورد بررسی کالاهای بیشتری از اعضای سازمان کنفرانس اسلامی خریداری و وارد کردند. در همین حال کشورهای مالزی، عربستان سعودی، جمهوری اسلامی ایران، ترکیه، اندونزی، مصر، پاکستان و امارات متحده عربی طی همین دوره کالاهای بیشتری نیز به کشورهای عضو سازمان صادر نموده‌اند.

بالاترین رقم کاهش مبادلات تجاری با کشورهای اسلامی مربوط به عراق بوده است که از وضعیت خاص این کشور در ارتباط با مقوله تحریم بین‌المللی ناشی شد.

در حالی که عراق در سال ۱۹۹۰، یک میلیارد و ۳۲۷ میلیون دلار کالا از کشورهای عضو سازمان وارد کرده بود، در سال ۱۹۹۶ فقط ۱۲۳ میلیون دلار کالا از خارج وارد نماید.

از کشورهای مسلمان بیش از سایر اعضای سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۹۶ بوده است. آمارهای موجود نشان می‌دهد که بحرین در این سال بیش از ۸۷ درصد واردات خود را از اعضای سازمان کنفرانس اسلامی تأمین کرده است که شامل نفت خام از عربستان سعودی برای پالایش و نیز فرآوری مواد پتروشیمی با هدف صادرات مجدد بوده است. از آن گذشته، پاکستان نیز بخش قابل توجهی از واردات خود را که شامل نفت بود، از کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی تأمین کرد.

○ طی پانزده سال گذشته کشورهای ترکیه، مصر، اندونزی، مراکش، سوریه، گامبیا و چاد موفق شدند که وابستگی اقتصاد خود به حدود یک یا دو قلم کالا را از بین ببرند.

این گزارش حاکی است که مصر، اندونزی، جمهوری اسلامی ایران، کویت، لیبی، مالزی، پاکستان، عربستان سعودی، سوریه، ترکیه و امارات متحده عربی که در مجموع ۸۰ درصد واردات کشورهای عضو سازمان از یکدیگر را به خود اختصاص دادند، در واقع عمده‌ترین تأمین‌کنندگان کالاهای مورد نیاز دیگر اعضای سازمان نیز بوده‌اند. در بین این کشورها سهم عربستان سعودی و مالزی بیش از دیگران